

«Նոր ժամանակակիցություն» ՀԿ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտության թեման՝ Սովորողների մեջ համագործակցային կարողությունների ձևավորումը առարկայի դասավանդման գործընթացում:

Առարկան՝ Հայոց լեզու և գրականություն

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Իսրայելյան Սվետլանա

Ուսումնական հաստատություն՝ Ալավերդու թիվ 5 ավագ դպրոց

Երևան 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....	3
ԻՆՉ Է ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱՅԻՆ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ: ԻՆՉՈ՞Վ Է ԿԱՐԵՎՈՐԿՈՒՄ ԴՐԱ ԴԵՐԸ ԱՌԱՐԿԱՅԻ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ	
1. Համագործակցային կարողությունների ձևավորման դերը առարկայի դասավանդման գործընթացում	4
2. Համագործակցային ուսումնառության մեթոդով դասերի պլանավորում և համագործակցային ուսուցման մեթոդներ.....	7
2.1 Համագործակցային ուսուցման մեթոդները.....	7
3. Համագործակցային կարողությունների ձևավորումը սովորողների մեջ	12
Փափուկ հմտություններ	
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ	15
ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԱՅՆ ՑԱՆԿ	16
ՀԱՎԵԼՎԱԾ.....	17

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Մանկավարժական գործընթացի ուսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ միշտ էլ նրա զարգացումն ավելի դանդաղ է եղել, քան կյանքի այլ ոլորտներինը: Ժամանակակից աշխարհը զարգանում է գլխապտուկյտ արագությամբ, որին զուգահեռ բարդանում է նորագույն աշխարհում կոմպետենտ և բազմակողմանի զարգացած, լայն աշխարհայացք ունեցող և աշխատաշուկայում մրցունակ սովորողներ պատրաստելու խնդիրը:

Դժվար է նորն ընդունելը, մանավանդ որ այն բավական ջանքեր ու աշխատանք է պահանջում նաև աշակերտներիդ փոխանցելու համար: Մեր մանկավարժության մեջ վաղուց պետք էին արմատական փոփոխություններ, ինչն էլ իրականացավ նոր ՀՊԶ-ի տեսքով, և ինչին է ուղղված մեր բոլորիս ուշադրությունը:

Մի բան պարզ է. ավանդական մեթոդներն այլևս անկարող են նոր պահանջներին համապատասխան կարողությունների ձևավորմանը նպատակաուղղված արդյունքեր ապահովել: Ուստի բոլոր հանրակրթական դպրոցներն իրենց ողջ մանկավարժական ներուժով պետք է լծվեն նոր և ավելի արդյունավետ ձևեր գտնելու, այլ երկրների փորձը կիրառելու գործում:

Մեր երկրի կարևոր հարստություններից մեկը գիտական ներուժն է, որի ձևավորման պատասխանատվությունը կրում է նաև հանրակրթությունը, հետևաբար, ինչպես Հայաստանում, այնպես էլ ամբողջ աշխարհում, անհրաժեշտ են դասավանդման և ուսուցման նոր մոտեցումներ:

Մեր օրերում շատ կարևոր է գիտելիքների համատեղ մշակման, յուրացման և կիրառման հմտությունների ձեռքբերումը և կարողությունների զարգացումը: Դա իր հերթին ենթադրում է սովորողների արդյունավետ համագործակցություն առաջարկվող նորագույն մեթոդներով, որոնք ուսուցման գործընթացում շեշտը դնում են աշակերտ-աշակերտ համագործակցության վրա՝ նախկին ուսուցչակենտրոն մոտեցման փոխարեն: Պատրաստի նյութը ստանալու փոխարեն աշակերտին տրվում է սովորելու գործընթացը ինքնուրույն կազմակերպելու հնարավորություն: Այսպիսով՝ ուսուցման նպատակն է դառնում սովորել սովորեցնել, որին էլ էապես նպաստում է համագործակցային ուսուցումը, ինչով էլ պայմանավորված է տվյալ նյութի արդիականությունը:

Համագործակցային ուսումնառության բոլոր մեթոդների համար էլ ընդհանուր է այն գաղափարը, որ ուսումնառուները համագործակցում են, որ միասին սովորեն և պատասխանատու են ինչպես իրենց, այնպես էլ իրենց թիմակիցների ուսումնառության համար:

Հետազոտական աշխատանքի **նպատակն է** ուսումնասիրել համագործակցային կարողությունների ձևավորմանն ուղղված ռազմավարությունները տվյալ առարկայի դասավանդման գործընթացում: Վերը նշված նպատակից ելնելով՝ աշխատանքի

խնդիրներն են.

- Ուսուցման ասիլի իրավունքի համագործակցային ուսուցման կարևորությունը,
- առավելությունները և առանձնահատկությունները:
- ուսուցման ասիլի իրավունքի համագործակցային ուսուցման մեթոդները
- բացահայտել սովորողների մեջ համագործակցային կարողությունների և հմտությունների ձևավորմանն ուղղված անհատական մոտեցումները. **փափուկ հմտությունների** դերը համագործակցային ուսուցման գործընթացում

Ի՞նչ է համագործակցային ուսուցումը: Ինչո՞վ է կարևորվում դրա դերը առարկայի դասավանդման գործընթացում:

1. Համագործակցային կարողությունների ձևավորման դերը առարկայի դասավանդման գործընթացում:

Համագործակցային ուսուցումը այլընտրանքային մանկավարժական մոտեցում է, որը ենթադրում է խմբային աշխատանքի համագործակցության նոր մշակույթ:

Համագործակցային ուսուցման ընթացքում խմբի յուրաքանչյուր անդամ կամ ամբողջ դասարանը ակտիվորեն ներգրավված են ուսուցման մեջ, իսկ նոր գիտելիքը մշակվում ու յուրացվում է հենց աշակերտների միջոցով:

Համագործակցային ուսուցման ընթացքում կարևորվում է ոչ միայն ակադեմիական գիտելիքների և հմտությունների ձեռքբերումը, այլև խմբային գործընթացի մշակման միջոցով հմուտ համագործակցողների, ակտիվ կիրառողների, մտածողության հմտություններ կիրառողների ձևավորելը: Համագործակցային ուսուցումը մեծացնում է նաև սովորողների ինքնուրույնությունը և պատասխանատվությունը:

Ֆրանսիացի մանկավարժ Սելեստեն Ֆրենեն ինչպես իր գործունեության, այնպես էլ մանկավարժական տեսության մեջ շեշտում է համագործակցային ուսուցման անհրաժեշտությունը: Իրենց կատարած հետազոտությունների արդյունքները աշակերտները ներկայացնում են իրենց ընկերներին, միասին խմբագրում, սրբագրում և ապա տպում իրենց պարբերականը:

Ֆրենեն այդ համագործակցությունը դուրս էր հանում դասարանից և նույնիսկ դպրոցից և փորձում էր այն տարածել հասակակիցների խմբերի մեջ այլ դպրոցներում, նույնիսկ քաղաքներում՝ ստեղծելով իրական գլոբալ համագործակցություն: Այս համագործակցության մի անդամ է հանդիսանում նաև ուսուցիչը, որը մասնակցում է նրանց քննարկումներին և օգնում նրանց գնահատել իրար:

Համագործակցությունը ընկալվում է նաև որպես ինքնաշտկման հզոր գործիք, երբ ուղղելով իր իսկ սխալները, աշակերտը սովորում է քերականություն, խոսքի վարպետություն, քննադատական մտածողություն:

Համագործակցային մանկավարժության նպատակն այնպիսի մեթոդների կիրառումն է, որոնք ուսման գործընթացը վերածում են սոցիալական շփման: Հիմնական իմաստն աշակերտների՝ որպես գործընկերների խմբի համագործակցությունն է:

Բացի գիտելիք փոխանցելուց, այս եղանակը նպատակ է հետապնդում զարգացնել աշակերտի՝ խնդիրներ լուծելու և համագործակցելու կարողությունները:

Այս դեպքում ուսուցիչը կատարում է համակարգողի կամ խորհրդատուի դեր: Խնդիրների լուծման վրա հիմնված ուսուցումն աշակերտներին սովորեցնում է, թե ինչպես է պետք սովորել: Աշակերտները սովորում են խմբի անդամների հետ համագործակցությամբ՝ առավելագույնս արդյունավետ համակարգել իրենց ուսման գործընթացը: Այս մեթոդի հիմնական իմաստն այն է, որ աշակերտի կարողություններն օգտագործվում են ոչ թե պատրաստի գիտելիք տրամադրելու, այլ գիտելիք քաղելու նպատակով: Այն դասարաններում, որտեղ աշակերտներն այս մեթոդն են կիրառում, նրանք հասկանում են, թե ինչպես է ուսումը դառնում գիտելիքի որոնման գործընթաց: Աշակերտների մոտ ձևավորվում է քննադատական մտածելակերպ, որն իրենց հնարավորություն է տալիս ձեռք բերվող տեղեկությունները փոխկապակցել այն նպատակի հետ, որի իրականացման համար կարող են օգտագործվել այդ տեղեկությունները :

Ուսուցումը պետք է ուղղված լինի բոլոր սովորողների ներքին հնարավորությունների բացահայտմանն ու զարգացմանը, ընդհուպ մինչև հատուկ կարիքներ ունեցող երեխաների համար: Ուսուցումը պետք է դառնա հաճույք երեխայի համար և նպաստի նրա զարգացմանը:

Համագործակցային մեթոդների կիրառումն ինքնանպատակ չէ. դրանք պետք է ուղղված լինեն սովորողների ինչպես մտավոր ու զգայական կարողությունների, այնպես էլ ինքնուրույնության, սոցիալականացման և այլ հմտությունների զարգացմանը: Մեթոդի ընտրության վրա կարող են ազդել՝ ուսուցման նպատակները և խնդիրները,

- նյութի բովանդակությունը,
- ուսումնական նյութի ծավալը և բարդությունը,
- նոր գիտելիք ձեռք բերելու նկատմամբ աշակերտների
- շահագրգռվածությունը և համագործակցային հմտությունների մակարդակը, աշակերտների տարիքային առանձնահատկությունները,
- ուսումնական ժամաքանակը,
- ուսուցման նյութատեխնիկական պայմանները,
- ուսուցիչ -աշակերտ փոխհարաբերությունները,
- աշակերտների թվաքանակը դասարանում,
- ուսուցչի պատրաստվածության մակարդակը [5] և այլն:

- Համագործակցային ուսուցման արդյունավետության համար շատ կարևոր է ուսուցչի դասի պլանավորման նախապատրաստական աշխատանքների գրագետ կազմակերպումը: Այն ուսուցչից պահանջում է՝ հիմնավորել տվյալ դասը համագործակցային խմբերով

- կազմակերպելու անհրաժեշտությունը, որոշել համապատասխան խմբեր կազմելու սկզբունքները, ձևերը,

- նախապատրաստել անհրաժեշտ բաշխիչ նյութեր,

- ձևակերպել նպատակներին համապատասխան առաջադրանքներ,

- ձևակերպել առաջադրանքների կատարման հստակ հրահանգներ,

- որոշել հանձնարարությունների համապատասխան ծավալ:

- Դասի կազմակերպման ժամանակ ուսուցչի հիմնական աշխատանքը կլինի բոլոր խմբերի աշխատանքների վերահսկումն ու ուղղորդումը:

Յուրաքանչյուր մեթոդի կիրառման նպատակները խիստ բազմազան են, ինչը ենթադրում է նաև, նպատակից կախված, մեթոդի ձևափոխման հնարավորություն: Ցանկացած դաս և դասարան եզակի է, ուստի ուսուցչի վարպետության ցուցանիշներից մեկը նպատակին համապատասխան մեթոդի ընտրությունն է:

Համագործակցային ուսուցման առավելությունները Համագործակցային մեթոդները մեծ ներուժ ունեն աշակերտակենտրոն ուսուցում կազմակերպելու համար, ինչը ևս կրթական բարեփոխումների կարևոր պահանջներից է: Համագործակցային մեթոդները թույլ են տալիս առավել արդյունավետ յուրացնել նոր նյութը, զարգացնել ինքնուրույնության, համագործակցային, հետազոտական աշխատանք կատարելու բազում հմտություններ, օրինակ՝ տեղեկույթի որոնման, հավաքման, մշակման և այլն: Սակայն այդ հմտությունների ձեռքբերումը սովորողների կողմից երկարատև աշխատանքի արդյունք է, իսկ ուսուցչին հնարավորություն է տալիս կատարելագործել, հարստացնել իր մեթոդական մոտեցումները տարբեր խնդիրների լուծման ժամանակ:

Ներկայումս գոյություն ունեն համագործակցային ուսուցման տարբեր մեթոդներ, որոնցից մի քանիսը՝ հաջորդիվ.

2. Զամագործակցային ուսումնառության մեթոդով դասերի պլանավորում և համագործակցային ուսուցման մեթոդներ

Մեթոդները ուսուցման գործընթացի բաղադրամասերն են, որոնք օգնում են իրագործել ուսուցման նպատակը, խնդիրները, բովանդակությունը, սովորողների համակողմանի և ներդաշնակ զարգացումը:

Չանդիսանալով ուսուցման գործընթացի միջուկը՝ մեթոդը իրար է կապում ուսուցման է նախապես պլանավորած նպատակը և վերջնական արդյունքը:

Զամագործակցային ուսումնառության մեթոդով վարվող դասերի նախապատրաստումը տարբերվում է դասերի այլ տեսակների պլանավորումից: Այն պահանջում է առանձնահատուկ մոտեցում և մի շարք մասնագիտական հմտություններ, որոնցից մի քանիսը ներկայացված են ստորև:

2.1 Զամագործակցային ուսուցման մեթոդները՝

- ***Աշակերտների թիմային առաջադիմություն***
- ***Խճանկար***
- ***Շրջագայություն պատկերասրահում***
- ***Խմբային հետազոտության մեթոդները***
- ***Կառուցվածքային մոտեցում***

Աշակերտների թիմային առաջադիմության խմբավորումներ

Զամագործակցային ուսուցման այս մեթոդը մշակվել է պրոֆեսոր Ռոբերտ Սլավինի կողմից: Աշակերտների թիմային առաջադիմության մեթոդը համարվում է առավել հեշտ մեթոդներից մեկը և օգտակար է այն ուսուցիչների համար, որոնք նոր են սկսում կիրառել համագործակցային ուսուցման մեթոդները: Այս մեթոդը խթանում է համագործակցությունը և մասնակցությունը: Կիրառվում է գնահատման այնպիսի համակարգ, որի պարագայում աշակերտը շահագրգռված է ոչ միայն իր, այլև խմբի բոլոր անդամների ուսումնառությամբ: Դաս-դասարանային ավանդական մեթոդով նոր թեման բացատրելուց հետո դասարանը բաժանվում է 4-5 հոգանոց խմբերի: Յուրաքանչյուր խմբում ընդգրկվում են գերազանց, միջին և ցածր առաջադիմությամբ աշակերտները: Չնարավորության դեպքում խմբերում ապահովվում են տղա-աղջիկ հավասարությունը: Խմբային այսպիսի ձևավորումը կոչվում է տարասեռ:

Խմբերին տրվում է նոր թեմային առնչվող հանձնարարություն: Նշվում է, որ հանձնարարության կատարումը համարվում է ավարտված, երբ խմբի յուրաքանչյուր անդամ յուրացնում է նյութը: Ապա ստուգվում է նյութի յուրացման աստիճանը:

Այս ընթացքում թիմի անդամներն այլևս չեն կարող օգնել միմյանց: Յուրաքանչյուրն ինքնուրույն է կատարում առաջադրանքը: Առաջադրանքի գնահատման համակարգն

այնպիսին է, որ յուրաքանչյուր աշակերտ իր գնահատականով ներդրում է ունենում խմբի ընդհանուր ցուցանիշում: Համագործակցային ուսուցման այս մեթոդը խթանում է աշակերտների ուսումնառությունը: Այստեղ գնահատվում է ինչպես աշակերտի, այնպես էլ խմբի առաջադիմությունը:

Խճանկար (Ջիգսո)

Խճանկարը համագործակցային ուսուցման մեթոդ է, որի կիրառության ժամանակ աշակերտները խորանում են նյութի որոշակի ասպեկտի մեջ: Խճանկարն ունի հետևյալ փուլերը՝

1. *Նյութի ուսումնասիրություն և տեղեկատվության հավաքում* - երբ աշակերտները բաժանվում են հենակետային խմբերի: Խմբի յուրաքանչյուր անդամ դառնում է որևէ ենթաթեմայի «փորձագետ»: Փորձագետները ուսումնասիրում են իրենց ենթաթեման, հավաքում տեղեկատվություն:

2. *Աշխատանք փորձագիտական խմբում*-փորձագիտական խմբերի աշակերտները համեմատում և հարստացնում են իրենց նյութերը:

3. *Աշխատանք ուսումնական խմբում*-յուրաքանչյուր փորձագետ հենակետային խմբի մյուս անդամներին սովորեցնում է իր ենթաթեման:

4. *Ավարտական աշխատանք*-աշակերտներն անհատական ստուգողական են հանձնում ամբողջ թեմայից:

5. *Ամփոփում*-արդյունքներն ամփոփվում են ըստ անհատական և խմբային ցուցանիշների:

Շրջագայություն պատկերասրահում

Սա «Խճանկար» մեթոդի տարատեսակ է, որի նպատակն է փոխանակել տեղեկություններ, մշակել գաղափարներ և կատարել անդրադարձ, ինչպես նաև զարգացնել լսելու, ինքնուրույն աշխատելու, քննադատաբար և ստեղծագործաբար մտածելու, ցածրաձայն խոսելու, աշխատանքի արդյունքը ներկայացնելու հմտություններ: Այս մեթոդով խմբեր կազմելու ձևը կոչվում է համասեռ:

1. Ուսուցիչն ուսումնական նյութը կամ առաջադրանքը բաժանում է 4-6 մասի և յուրաքանչյուր խմբին տալիս է դրանցից մեկը՝ ուսումնասիրելու: Խմբերի թիվը կարող է մեծ լինել նյութի մասերի թվից: Այս դեպքում նյութի նույն մասը կուսումնասիրի երկու խումբ:
2. Չորս հոգուց բաղկացած խմբերն աշխատում են ընտրված մասերի վրա և ստեղծում նկար, կոլաժ, աղյուսակ, դիագրամ և այլն:
3. Պատրաստի աշխատանքները փակցվում են պատերին՝ ստեղծելով «պատկերասրահ»:
4. Խմբերի ներսում աշակերտները հաշվում են մինչև 4-ը և կազմում 4 նոր խումբ՝ ըստ իրենց համարների:
5. Այս նոր խմբերը շրջում են պատկերասրահում՝ կանգ առնելով յուրաքանչյուր ցուցանմուշի մոտ, և տվյալ խմբի այն անդամը, ով մասնակցել է այդ ցուցանմուշի ստեղծմանը, մանրամասն ներկայացնում է աշխատանքը, պատասխանում հարցերին և մասնակիցների առաջարկությունների համաձայն՝ կատարում լրացումներ, ուղղումներ: Շրջագայությունն ավարտվում է, երբ բոլոր խմբերը ծանոթանում են բոլոր աշխատանքներին:
6. Պատկերասրահում շրջագայությունից հետո հիմնական խմբերն իրենց աշխատանքները նորից քննության են ենթարկում՝ այս անգամ արդեն համաեմատելով մյուս աշխատանքների հետ և վերլուծելով առաջացած հարցերը: Կրտսեր տարիքի աշակերտների հետ աշխատելիս խմբերին կարելի է տալ նույն առաջադրանքը կամ խնդիրը: Աշխատանքը վերջացնելուց հետո, համեմատելով մյուս խմբերի հետ, աշակերտները հետադարձ կապ են ապահովում:

Խմբային հետազոտության մեթոդ

Խմբային հետազոտության մեթոդի կիրառման ընթացքում աշակերտները խմբով աշխատում են կոնկրետ խնդրի վրա: Համագործակցային ուսուցման մյուս մեթոդների նման խմբային հետազոտությունը հիմնվում է աշակերտների փոխօգնության և համագործակցության վրա: Ի տարբերություն մյուս մեթոդների՝ խմբային հետազոտության մյուս հիմնական նպատակը կոնկրետ խնդրի ուսումնասիրությունն է:

Մեթոդի էությունը հետևյալն է.

Ուսուցիչը դասարանը բաժանում է 5 կամ 6 անդամ ունեցող խմբերի: Վերջիններս թեմաներ են ընտրում իրենց ուսումնասիրության համար, աշխատում, այնուհետև զեկուլց են պատրաստում ու ներկայացնում ամբողջ դասարանին: Մեթոդի հեղինակներ Շարանը և նրա գործընկերներն առանձնացնում են խմբային հետազոտության հետևյալ վեց քայլերը [Ս. Վարդումյան, Ա. Հովհաննիսյան, Գ. Վարելյա 2003: 179].

1. Թեմայի ընտրություն: Սովորողներն ուսուցչի կողմից հանձնարարված ընդհանուր խնդրի շրջանակներում առանձին ենթաթեմաներ են ընտրում:

2. Համատեղ պլանավորում: Սովորողները պլանավորում են առաջադրանքներն ու նպատակները:

3. Իրագործում: Սովորողները իրագործում են մշակված ծրագիրը:

4. Վերլուծություն և համադրում: Սովորողները վերլուծում և գնահատում են իրենց ձեռք բերած տեղեկատվությունը:

5. Վերջնական արդյունքի ներկայացում:

6. Գնահատում: Սովորողներն ու ուսուցիչը գնահատում են յուրաքանչյուր խմբի ներդրումը ամբողջ դասարանի աշխատանքի արդյունքում:

Կիրառելով խմբային հետազոտության մեթոդը՝ ուսուցիչը կարող է հետապնդել երեք փոխկապակցված նպատակ՝

1. Խմբային հետազոտությունը աշակերտներին սովորեցնում է համակարգված և վերլուծականորեն հետազոտել կոնկրետ խնդիրները:

2. Աշակերտները խորությամբ են յուրացնում ուսումնական նյութի բովանդակությունը:

3. Աշակերտները սովորում են համագործակցել՝ խնդիրը հետազոտելու ընթացքում:

Այսպիսով՝ աշակերտները յուրացնում են բովանդակությունը, զարգացնում են հետազոտելու և համագործակցային աշխատանքի հմտություններ:

Կառուցվածքային մոտեցում

Այս մոտեցումը, որը մշակվել է Սպենսեր Կազանի կողմից, ընդգծում է աշակերտների միջև շփման ձևերի վրա ազդող կառույցների կիրառումը: Այս կառույցներն աշակերտներին պարտադրում են աշխատել փոքր խմբերով, փոխկախվածության պայմաններում և անահատականացված խրախուսանքի փոխարեն սովորոբար պարզևի են արժանանում համագործակցային աշխատանքը: Ստորև ներկայացնենք այդպիսի կառույցների մի քանի օրինակներ.

«Մտածի՛ր-զույգ կազմի՛ր- գաղափարների կիսի՛ր»

Այս մեթոդն առաջացել է համագործակցային ուսումնառությանը և սպասման ժամանակին առնչվող հետազոտությունների արդյունքում: Այն ներառում է 3 փուլ: Ենթադրենք՝ ուսուցիչը ներկայացրել է մի կարճ զեկույց-դասախոսություն կամ աշակերտներն ավարտել են առաջադրանքի ընթերցումը: Այժմ ուսուցիչը ցանականում է, որ աշակերտներն առավել հանգամանալից և համակողմանի քննության առնեն հենց նոր բացատրված կամ յուրացրած նյութը: Այդ նպատակով նա խմբային հարցուպատասխանի փոխարեն նախապատվությունը տալիս է «մտածի՛ր-զույգ կազմի՛ր- գաղափարների կիսի՛ր» ռազմավարությանը, որը ներառում է հետևյալ հաջորդական քայլերը.

Քայլ 1-ին. «Մտածի՛ր»: Ուսուցիչը դասի թեմային առնչվող հարց է արձարծում և աշակերտներին հանձնարարում մեկ րոպե լուռ մտածել պատասխանի մասին:

Քայլ 2-րդ. «Չուլգ կազմի՛ր»: Ուսուցիչն աշակերտներին հանձնարարում է զույգեր կազմել և քննարկել, թե ինչ էին մտածում /4-5 րոպե/:

Քայլ 3-րդ. «Գաղափարների կիսի՛ր»: Այժմ զույգերն ամբողջ դասարանի հետ են կիսում իրենց քննարկման արդյունքները: Ուսուցիչը տարբեր զույգերի է հրավիրում և քննարկումը շարունակում այնքան ժամանակ, մինչև խոսելու և սեփական կարծիքը մյուսներին ներկայացնելու հնարավորությունից օգտվեն մասնակիցների կեսից ավելին:

Համագործակցային մեթոդներից են նաև Պրիզմայի մեթոդը, Վեննի դիագրամը, T-աձև աղյուսակը և մի շարք այլ մեթոդներ:

Պրիզմայի մեթոդը խրախուսում է սովորողներին ազատ ու անկաշկանդ մտածել որևէ թեմայի շուրջ: Պրիզմայի հիմնական նպատակը ներկայացվող երևույթի, հասկացության, գաղափարի վերաբերյալ ենթագիտակցական ոլորտում եղած ասոցիատիվ կապերի վերհանումն ու արձանագրումն է:

Պրիզմա մեթոդը կիրառվում է բացառապես դասի սկզբնական, խթանման փուլում՝ ապահովելով սովորողների ակտիվությունն ու հետաքրքրությունը, կապ հաստատելով սովորողների ունեցած գիտելիքների ու պատկերացումների և ուսուցանվող նոր նյութի միջև: Այս մեթոդի կիրառումը շատ ժամանակ չի խլում, այն անցնում է շատ արագ և աշխույժ:

Վեննի դիագրամը կառուցվում է երկու շրջանագծով, որոնք ունեն հատման մակերես: Այդ դիագրամը կարելի է օգտագործել գաղափարները միմյանց հակադրելու, կամ ընդհանրությունները ընդգծելու համար:

T-ածև աղյուսակը օգտագործվում էմիլևնույն հասկացուղթյան, խնդրի երկու կողմերը համեմատելու համար: Սա գծագրական դասակարգիչներից ամենապարզն է և կազմակերպման ձևով, և կառուցվածքով: Այս մեթոդը արդյունավետ է դասի տարբեր փուլերում, տարբեր նյութեր ուսումնասիրելիս:

3. Համագործակցային կարողությունների ձևավորումը սովորողների մեջ:

Փախուկ հնուղթ ուններ

Ուսուցչի աշխատանքը չի կարող սահմանափակվել միայն դասավանդվող նյութին համապատասխան մեթոդի ճիշտ ընտրությամբ: Այստեղ շատ կարևոր նրբություն է, նաև աշակերտների մոտ տվյալ մեթոդի կիրառման ճիշտ հմտություն ձևավորելը:

Համագործակցային մեթոդի կիրառման ժամանակ շեշտը պետք է դրվի սովորողների բարոյահոգեբանական կողմի զարգացման վրա: Աշակերտը պետք է գիտակցի թիմային աշխատանքի տարբերությունը անհատական աշխատանքից: Երեխայի մոտ պետք է ձևավորել «մեկը բոլորի, բոլորը մեկի համար» սկզբունքը:

Համատեղ աշխատանքը թիմի ներսում պետք է ընկալվի ոչ թե մրցակցություն, այլ համագործակցություն:

Խմբի անդամները աջակցում են, օգնում և խրախուսում են ` նպաստելով առաջադրանքի կատարմանը և գիտելիքների ձեռքբերմանը: Այն իր մեջ պետք է ներառի բացակա ընկերներին աջակցելը, անցած նյութը բացատրելը, տնային առաջադրանքները կատարելու հարցում օգնելը և այլն:

Համագործակցային ուսումնառության ընթացքում խմբի յուրաքանչյուր անդամ կամ ամբողջ դասարանը ակտիվորեն ներգրավված պետք է լինեն ուսուցանվող նյութի մեջ անկախ մտավոր կարողությունների և ընդունակությունների աստիճանից, սոցիալական դիրքից կամ ֆիզիկական կարգավիճակից:

Այս տեսանկյունից կարող ենք դիտարկել նաև **փափուկ հմտություններ** (անգլ.՝ soft skills) հասկացությունը, որը իրենից ներկայացնում է կարիերայի համար կարևոր, ոչ մասնագիտական վերմասնագիտական հմտություններ: Նման հմտությունները (կարողությունները) պատասխանատվություն են աշխատանքային գործընթացին ավելի հաջող մասնակցության համար, համընդգրկող են, այսինքն չեն ներառում միայն որոշակի ոլորտ:

Փափուկ հմտությունները ենթադրում են տվյալ գործունեության համար ցանկալի որակների զարգացում, որոնք կախված չեն միայն գիտելիքից, դրանք ընդգրկում են առողջ բանականությունը, մարդկանց հետ շփվելու, ինտեգրվելու կարողությունը, դրական վերաբերմունքը:

Ի հակադրություն մասնագիտական հմտությունների՝ փափուկ հմտությունները սերտորեն կապված են անձնային բարձր որակների, կարգապահության, ինչպես նաև՝ սոցիալական հմտությունների՝ լսելու կարողություն, թիմում աշխատելու ունակություն, էմոցիոնալ կառավարում, ժամանակի կառավարում և այլն:

Այսինքն՝ համագործակցային կարողություններ ձևավորելու առանցքային նախապայմաններից է մարդկային անձնային և ներանձնային որակների ձևավորումը, սեփական և այլ մարդկանց զգացմունքները կառավարելու ունակության ձևավորումը:

Առարկայի դասավանդման գործընթացում սովորողների մոտ համագործակցային կարողությունների ձևավորումը պետք է սկսել աշակերտներին փափուկ հմտութուններ ուսուցանելով. Օրինակ՝

- կազմակերպում
- կառավարում
- թիմային աշխատանք
- էմոցիոնալ ինտելեկտ
- հանրային խոսք
- քննադատական մտածողություն
- ստեղծարարություն
- ադապտացվելու, ինտեգրվելու կարողություն
- ունկնդրելու ունակություն
- որոշում կայացնելու կարողություն
- պատասխանատվություն
- ժամանակի ճիշտ կառավարում

Ժամանակակից հասարակությանը անհրաժեշտ են կայուն անհատներ՝ զինված ոչ միայն մասնագիտական գիտելիքներով, այլև մարդկային բարձր որակներով:

Նմանօրինակ կարողությունների ձևավորման լավագույն միջավայրը դպրոցն է, հենց այստեղից պետք է սկսել կրթել գաղափարապես հասուն հասարակություն:

Տվյալ առարկայի դասավանդման գործընթացում կարելի է կիրառել համագործակցային ուսուցման գրեթե բոլոր մեթոդները:

Եզրակացություն

Այսպիսով կարող ենք եզրակացնել, որ դասավանդման ժամանակակից մեթոդների՝ մասնավորապես համագործակցային մեթոդի կիրառման նպատակն է դաստիարակել ինքնուրույն մտածող, ինքնադրսևորման, ինքնիրագործման պատրաստ անձ:

Ժամանակակից հասարակությանը անհրաժեշտ են կայուն անհատներ՝ զինված ոչ միայն մասնագիտական գիտելիքներով, այլև մարդկային բարձր որակներով:

Համագործակցային մեթոդները մեծ ներուժ ունեն աշակերտակենտրոն ուսուցում կազմակերպելու համար, ինչը ևս կրթական բարեփոխումների կարևոր պահանջներից է: Համագործակցային մեթոդները թույլ են տալիս առավել արդյունավետ յուրացնել նոր նյութը, զարգացնել ինքնուրույնության, համագործակցային, հետազոտական աշխատանք կատարելու բազում հմտություններ ինչպես օրինակ համատեղ աշխատանքը թիմի ներսում ընկալվում է ոչ թե մրցակցություն, այլ համագործակցություն: Խմբի անդամները աջակցում են, օգնում և խրախուսում են՝ նպաստելով առաջադրանքի կատարմանը և գիտելիքների ձեռքբերմանը: Բացի գիտելիք փոխանցելուց, այս մեթոդը միտված է զարգացնել աշակերտի՝ խնդիրներ լուծելու և համագործակցելու կարողությունները: Այս դեպքում ուսուցիչը կատարում է համակարգողի կամ խորհրդատուի դեր: Խնդիրների լուծման վրա հիմնված ուսուցումն աշակերտներին սովորեցնում է, թե ինչպես է պետք սովորել: Աշակերտները սովորում են խմբի անդամների հետ համագործակցությամբ՝ առավելագույնս արդյունավետ համակարգել իրենց ուսման գործընթացը: Այս մեթոդի հիմնական իմաստն այն է, որ աշակերտի կարողություններն օգտագործվում են ոչ թե պատրաստի գիտելիք տրամադրելու, այլ գիտելիք քաղելու նպատակով: Այն դասարաններում, որտեղ աշակերտներն այս մեթոդն են կիրառում, նրանք հասկանում են, թե ինչպես է ուսումը դառնում գիտելիքի որոնման գործընթաց: Աշակերտների մոտ ձևավորվում է քննադատական մտածելակերպ, որն իրենց հնարավորություն է տալիս ձեռք բերվող տեղեկությունները փոխկապակցել այն նպատակի հետ, որի իրականացման համար կարող են օգտագործվել այդ տեղեկությունները :

Այսինքն՝ համագործակցային կարողություններ ձևավորելու առանցքային նախապայմաններից է մարդկային անձնային և ներանձնային որակների ձևավորումը, սեփական և այլ մարդկանց զգացմունքները կառավարելու ունակության ձևավորումը: Առարկայի դասավանդման գործընթացում սովորողների մոտ համագործակցային կարողությունների ձևավորումը պետք է սկսել աշակերտներին փափուկ հմտութուններ ուսուցանելով

1. Հովհաննիսյան Ա. և ուրիշներ, Համագործակցային ուսուցումը Հայաստանում, Երևան, Անտարես, 2006:
2. Վարդումյան Ս., Հովհաննիսյան Ա., Վարելլա Գ., Ժամանակակից մանկավարժական մոտեցումներ: Մասնագիտական զարգացում, Երևան, Նոյան Տապան, 2003:
3. Современные технологии обучения. Методическое пособие по использованию интерактивных методов в обучении/ Под ред. Г.В. Борисовой, Т.Ю Аветовой и Л.И. Косовой.- “ Полиграф- С”, 2002
4. <http://gspi.am/media/journal/2014n1b/37.pdf>
5. <http://shsu.am/media/journal/2019n1b/5.pdf>
6. Ուսուցման արդյունավետ հնարներ <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/georgien/16023.pdf>
7. <https://ladyblog.am/post/business/marketing/papuk-hmtutyunner-soft-skills>
8. <https://www.ahschool.com/blog/read-more/~board/blog/post/the-importance-of-soft-skills-in-education>
9. <https://znanio.ru/media/---2589165>
10. <https://www.dictionary.com/browse/soft-skills>

